

คำแนะนำ
สำหรับการกรอกแบบขอรับการรับรองจริยธรรมการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
(IPSR-IRB)

คำแนะนำ
สำหรับการกรอกแบบขอรับการรับรองจริยธรรมการวิจัย
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
(IPSR-IRB)

ที่มาและวัตถุประสงค์

ทุกปี มีโครงการวิจัยจำนวนมากหลายร้อยโครงการ ที่ส่งเข้ามาขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรม จาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม ในจำนวนนี้ มากกว่า 1 ใน 3 ไม่ได้ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนในแบบขอรับการรับรองฯ บางโครงการไม่ได้แนบเอกสารที่เกี่ยวข้องครบตามที่ ต้องการ เป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณา และการรับรองจริยธรรมสำหรับโครงการเหล่านั้น เพื่อ ลดปัญหาดังกล่าวนี้ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม จึงได้จัดทำ เอกสารนี้ขึ้น

แม้ว่าคำแนะนำในเอกสารนี้จะมุ่งเพื่อประโยชน์สำหรับนักวิจัยทั่วไป แต่นักวิจัยที่มีประสบการณ์น้อย โดยเฉพาะท่านที่ทำวิจัยวิทยานิพนธ์ หรือสารนิพนธ์ จะได้รับประโยชน์มากเป็นพิเศษ ดังนั้น ถ้าท่านเป็น นักวิจัยในกลุ่มนี้ โปรดทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากคำแนะนำในเอกสารนี้ให้เต็มที่ เพราะจาก ประสบการณ์ที่ผ่านมาของคณะกรรมการฯ พบว่า โครงการที่ถูกส่งกลับให้แก้ไขเนื่องจากมีข้อมูลไม่ ถูกต้องครบถ้วนส่วนมาก คือ โครงการของนักวิจัยที่ยังมีประสบการณ์น้อย

เนื้อหาของเอกสารนี้

เอกสารนี้มีเนื้อหาสำคัญ 4 ส่วน โปรดทำความเข้าใจคำแนะนำที่ให้ไว้ในแต่ละส่วนให้ชัดเจน เพื่อจะ ได้จัดการเอกสารให้ถูกต้อง และประหยัดเวลาในกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการฯ (เพื่อช่วยใน การทำความเข้าใจ ขอแนะนำให้คุณ **แบบเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการรับรองจริยธรรม** [Submission Form] ควบคู่กันไปด้วย)

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโครงการวิจัย (ข้อ 1-6 ในแบบเสนอโครงการวิจัยฯ) มีข้อมูลที่ถูกต้องกรอก ให้ถูกต้อง ครบถ้วนดังนี้

ข้อ 1 ชื่อโครงการวิจัย -- ระบุชื่อเต็มของโครงการวิจัย ซึ่งต้องตรงกับชื่อที่ให้ไว้ในโครงร่างการวิจัย (research proposal) ของท่าน

ในกรณีที่ใส่ชื่อเฉพาะของบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กร ในชื่อของโครงการวิจัย ขอให้พิจารณาให้รอบคอบว่าจะเป็นการเสี่ยงต่อปัญหาจริยธรรมหรือไม่ คำแนะนำในที่นี้คือ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้น ไม่ควรระบุชื่อเฉพาะของบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กร ในชื่อของโครงการวิจัย หากจำเป็นจริง ๆ ควรหาคำกลาง ๆ ที่ไม่ใช่ชื่อเฉพาะมาแทน หรือมีฉะนั้นก็ใช้ชื่อแฝง เช่น ในการวิจัยที่ศึกษาคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม แทนที่จะระบุชื่อจริงของโรงงานนั้นในชื่อเรื่องการวิจัย ก็ควรหาคำที่เป็นกลาง ๆ มาแทน ซึ่งจะสืบย้อนไปไม่ได้ว่าเป็นที่ไหน

โดยทั่วไป ชื่อเรื่องการวิจัยที่ดีก็ไม่ควรยาวเกินไป และไม่ควรระจาะจงมากเกินไป และขณะเดียวกันก็ไม่ควรกว้างมากเกินไป แต่ควรเป็นชื่อที่กระชับ สะท้อนให้เห็นกลุ่มประชากรที่จะศึกษา และ/หรือ ข้อมูลที่ต้องการในการศึกษานั้น ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้น หัวข้อเรื่อง (ชื่อ) การวิจัยควรเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์สำหรับคนส่วนมากหรือสังคม ไม่ใช่มุ่งประโยชน์ของผู้ทำการวิจัยเพียงอย่างเดียว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นอาจจะเข้าข่ายเป็นการวิจัยที่หย่อนจริยธรรมได้

ข้อ 2 ชื่อนักวิจัยหลัก – ระบุคำนำหน้า ชื่อและนามสกุล ของนักวิจัยหลัก (principal investigator) หรือผู้ที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย พร้อมด้วยหมายเลขโทรศัพท์ สถานภาพปัจจุบันของนักวิจัยหลัก และหน่วยงานที่สังกัด ในกรณีเป็นนักศึกษา ต้องระบุหลักสูตรหรือโปรแกรมการศึกษา และคณะ/สถาบันที่สังกัดด้วย

ชื่อนักวิจัยร่วม ให้ระบุคำนำหน้า ชื่อและนามสกุล ของนักวิจัยร่วมทุกคน พร้อมรายละเอียดเช่นเดียวกับนักวิจัยหลัก กรณีเป็นวิทยานิพนธ์ให้ระบุรายละเอียดของที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ข้อ 3 ทุนสนับสนุนการวิจัยและแหล่งทุน -- เลือกคำตอบจากรายการที่ให้ไว้ ถ้าได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยแล้ว ขอให้ระบุรายละเอียดแหล่งทุน พร้อมด้วยจำนวนเงินทุนที่ได้รับ ในกรณีที่กำลังสมัครรับขอทุน ขอให้ระบุแหล่งทุนที่สมัคร และเมื่อได้รับทุนแล้ว ขอให้แจ้งจำนวนเงินทุนที่ได้รับแก่คณะกรรมการฯ ด้วย ในกรณีที่ไม่มีทุนสนับสนุนให้เลือก “ทุนตัวเอง”

ข้อ 4 สรุปหลักการและเหตุผลของการวิจัย – สามารถใช้ หลักการและเหตุผลของการทำวิจัยที่เขียนไว้ในโครงร่างการวิจัยได้ แต่ในที่นี้ควรเขียนให้กระชับ โดยเก็บเอาเฉพาะสาระสำคัญมาใส่ในข้อนี้

ประเด็นสำคัญคือต้องชี้ให้เห็นว่า เรื่องที่เลือกมาศึกษานั้นมีความสำคัญอย่างไร และทำไมจึงเป็นประเด็นที่ควรแก่การทำวิจัย ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อความที่ให้ในที่นี้ชัดเจนพอหรือไม่ จะแนบเอกสารที่มี

รายละเอียดของเรื่องนี้เพื่อให้คณะกรรมการฯ พิจารณาด้วยก็ได้ แต่เนื้อหาก็ต้องตรงกับที่ระบุไว้แล้ว
ในโครงร่างการวิจัย

ข้อ 5 วัตถุประสงค์ของการวิจัย -- สามารถใช้วัตถุประสงค์ที่ระบุในโครงร่างการวิจัยได้ แต่ถ้า
วัตถุประสงค์ในโครงร่างฯ ยาวเกินไป ควรปรับให้กระชับ

ข้อ 6. เวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโครงการ

เวลาในข้อนี้ หมายถึงเวลาทั้งสิ้นในการดำเนินการวิจัยที่ท่านได้กำหนดไว้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจบ
โครงการ (ต่างจากระยะเวลา ในข้อ 7 ซึ่งหมายถึงเฉพาะเวลาที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลเท่านั้น)

ส่วนที่ 2: ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย (ข้อ 7 – 8 ในแบบขอรับการรับรองฯ)

ระเบียบวิธีวิจัย (research methodology) ครอบคลุมประเด็นสำคัญทั้งหมดในกระบวนการทำ
วิจัย เริ่มตั้งแต่วิธีการวิจัยที่นักวิจัยเลือกใช้ ไปจนถึงกลุ่มประชากรที่เป็นเป้าหมายของการวิจัย
จำนวนตัวอย่างเพื่อการเก็บข้อมูล วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
รวมถึงพื้นที่ที่จะทำการวิจัยด้วย ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้คณะกรรมการฯ
ประเมินโครงการวิจัยของท่านได้ว่า น่าจะเสี่ยงต่อปัญหาด้านจริยธรรมหรือไม่ นอกจากนี้ยังช่วยให้
ประเมินได้ด้วยว่า วิธีดำเนินการวิจัยของท่านถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยที่ท่านเลือกใช้หรือไม่ ความ
ถูกต้องตามระเบียบวิธีนั้นมีความสำคัญมาก ทั้งในแง่ที่จะช่วยให้นักวิจัยดำเนินการได้อย่างมั่นใจ
และเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งของจริยธรรมการวิจัยด้วย โดยทั่วไปแล้วการวิจัยที่หย่อนในระเบียบ
วิธี มักจะหย่อนในทางจริยธรรมด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่ท่านจะต้องให้ข้อมูลอย่างเพียงพอเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยใน ข้อ 7
และข้อ 8 ต่อไปนี้:

ข้อ 7 วิธีการวิจัย – ในแบบขอรับการรับรองฯ ได้ให้วิธีการวิจัย (research method) เป็นข้อเลือก
ไว้ 5 วิธี ซึ่งท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 วิธี ให้ตรงกับที่ได้ออกแบบไว้ในโครงร่างการวิจัยของท่าน
สำหรับทุกวิธีที่เลือก **ต้องระบุช่วงเวลาที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล** ด้วยว่าจะเริ่มต้นและสิ้นสุดใน
เดือนปีใด (ยกเว้น “การวิจัยเอกสาร”) ทั้งนี้ เวลาที่จะเริ่มต้นการเก็บข้อมูลที่ระบุในข้อนี้ **ต้องไม่เริ่ม
ก่อนที่ท่านคาดว่าจะได้รับการรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการฯ** (และไม่ใช้เวลาทั้งหมดของ
โครงการวิจัย ที่ต้องระบุในข้อ 6 ข้างต้น)

สำหรับการวิจัยที่จะเก็บข้อมูลโดยให้ผู้สมัครใจร่วมในการวิจัยตอบแบบสอบถามผ่านทางออนไลน์ ให้เลือกตอบ “วิธีการเชิงปริมาณ – ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ” การวิจัยที่จะรวบรวมข้อมูลเอกสารซึ่งมีอยู่ในโลกออนไลน์แบบต่าง ๆ เช่น ข้อความจาก blog, website, หรือ Twitter ให้เลือก “การวิจัยเอกสาร” พร้อมกับระบุว่าเป็นการรวบรวมเอกสารจากแหล่งออนไลน์ประเภทใด ในกรณีนี้ควรตรวจสอบข้อมูลที่จะนำมาใช้นั้นด้วย ว่าเป็นข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์หรือไม่ เนื่องจากในบางกรณีข้อมูลบางอย่างในโลกออนไลน์อาจมีลิขสิทธิ์ ผู้นำไปใช้จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน ถ้าข้อมูลออนไลน์ที่จะใช้มีลิขสิทธิ์ ขอให้ท่านแนบเอกสารการได้รับอนุญาตให้ใช้ข้อมูลจากเจ้าของลิขสิทธิ์มาพร้อมกับแบบขอรับการรับรองจริยธรรมฯ ด้วย

ข้อ 8 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และวิธีที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล (ข้อ 8.1-8.5 ในแบบเสนอโครงการฯ) –

***** นักวิจัยที่วางแผนจะเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (ไม่ว่าจะใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ ก็ตาม) ต้องให้ข้อมูลอย่างเพียงพอสำหรับข้อ 8.1-8.5 ต่อไปนี้**

8.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย– ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย (target population) หมายถึงกลุ่มคนประเภทใดประเภทหนึ่ง (ในบางกรณีอาจเป็นสถานที่หรือองค์กร สถาบัน ฯลฯ) ซึ่งเป็นแหล่งที่นักวิจัยจะเลือกสมาชิกเพียงบางส่วนจากกลุ่มนั้นมาเป็นตัวอย่าง (sample) สำหรับการเก็บข้อมูล ประชากรเป้าหมายอาจเป็นคนกลุ่มใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องการวิจัยของท่าน เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด นุ่มสาววัย 30-45 ปีที่ยังครองโสด ฯลฯ

ข้อนี้ต้องการให้ท่านระบุให้ชัด พร้อมกับให้รายละเอียดที่จำเป็น ว่าประชากรเป้าหมายสำหรับการวิจัยของท่านคือคนกลุ่มใด และท่านเลือกที่จะศึกษาประชากรกลุ่มนั้นด้วยเหตุผลอะไร (ต้องเป็นเหตุผลทางหลักการหรือมีหลักวิชา ไม่ใช่เลือกตามความสะดวกสบายของนักวิจัย)

หากประชากรเป้าหมายของการวิจัยทั้งหมด หรือบางส่วน เป็น “กลุ่มบุคคลเปราะบาง” (vulnerable group) ท่านจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ในการคุ้มครองคนเหล่านั้นไม่ให้ได้รับผลกระทบทางลบจากการเข้าร่วมในการวิจัยของท่าน กลุ่มประชากรที่เปราะบาง ได้แก่ ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เหมือนคนปกติ หรือไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องสำคัญได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างประชากรในกลุ่มนี้ เช่น เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ผู้ป่วย ผู้พิการทางร่างกายหรือจิตใจ การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลประเภทนี้ นอกจากจะต้องขอความยินยอมจากตัวเขาโดยตรง (ในกรณีที่เป็นไปได้) แล้ว นักวิจัยจะต้องขอความยินยอมจากผู้ปกครอง หรือบุคคลที่ให้การดูแลพวกเขาด้วย

เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการฯ ท่านต้องแนบเอกสารให้ความยินยอม จากผู้ปกครองหรือผู้ให้การดูแลกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนเปราะบาง มาพร้อมกับแบบขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยด้วย

8.2 จำนวนตัวอย่าง และวิธีที่จะใช้ในการกำหนดจำนวนตัวอย่าง – ข้อมูลที่ต้องการในข้อนี้มี 2 ส่วน คือ (1) จำนวนตัวอย่าง (sample size) ที่ท่านจะใช้เพื่อการเก็บข้อมูล และ (2) วิธีที่ท่านจะใช้ในการกำหนดจำนวนตัวอย่างนั้น

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยควรมีจำนวนที่พอเหมาะ เพื่อจะได้ข้อมูลเพียงพอสำหรับตอบโจทย์การวิจัย จำนวนตัวอย่างในการวิจัยต้องกำหนดด้วยวิธีการที่สามารถอธิบายได้ตามหลักวิชา ไม่ใช่กำหนดเองง่าย ๆ ตามความสะดวก หรือตามความพอใจของนักวิจัย

ในกรณีที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ถ้าอ้างอิงสูตรการคำนวณจำนวนตัวอย่างอันใดอันหนึ่ง ควรแสดงรายละเอียดของการได้มาซึ่งจำนวนตัวอย่างตามสูตรนั้นด้วย

ถ้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากจะต้องระบุจำนวนตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลให้ชัดแล้ว ควรให้รายละเอียดสั้น ๆ ด้วยว่าจำนวนดังกล่าวนั้นกำหนดโดยอาศัยคุณลักษณะอะไรเป็นเกณฑ์ เช่น ใช้เพศ การศึกษา หรือประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นเกณฑ์จำแนกประเภทก่อน แล้วจึงกำหนดจำนวนที่เหมาะสมจากแต่ละประเภท นอกจากนี้ควรให้เหตุผลด้วยว่า จำนวนตัวอย่างและเกณฑ์กำหนดตัวอย่างที่ใช้นั้นเหมาะสมอย่างไรกับการได้ข้อมูลเพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งเอาไว้

8.3 วิธีที่จะใช้ในการเลือกและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง – ข้อนี้ต้องการรายละเอียดที่เพียงพอว่าเมื่อได้กำหนดประชากรเป้าหมาย (ในข้อ 8.1) และจำนวนบุคคลที่จะเป็นตัวอย่างในการวิจัย (ในข้อ 8.2) แล้ว ท่านจะใช้วิธีหรือเกณฑ์อะไรในการคัดเลือกบุคคลในกลุ่มประชากรเป้าหมายนั้น เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนดไว้

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ท่านอาจจะคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการสุ่มแบบใดแบบหนึ่ง เช่น สุ่มแบบง่าย สุ่มแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ สุ่มอย่างเป็นระบบ หรือวิธีอื่นใดที่เหมาะสมกับกลุ่มประชากรเป้าหมายการวิจัยของท่าน ในกรณีที่เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามทางออนไลน์ หรือทางอีเมล ควรให้รายละเอียดที่เพียงพอเกี่ยวกับวิธีที่จะใช้ในการกระจายแบบสอบถามให้เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ ไม่ใช่บอกแต่เพียงว่า จะใช้ Google form เพื่อเก็บข้อมูลออนไลน์เท่านั้น

ถ้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ท่านอาจจะคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยการตั้งเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติคนที่เข้าข่ายที่จะเลือกขึ้นมาก่อน แล้วจึงเริ่มดำเนินการ “เจาะจง” หาบุคคลที่เหมาะสมที่สุด การเจาะจงในที่นี้ ไม่ใช่ใช้อย่างเดียวกับที่หลายคนเข้าใจว่า เลือกอย่างไรก็ได้ ตามความสะดวกของนักวิจัย แต่เป็นการเจาะจงโดยอาศัยเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า บุคคลที่เข้าข่ายจะถูกเจาะจงเลือกมาเป็นตัวอย่างนั้น ต้องมีคุณลักษณะอะไรบ้าง และนักวิจัยต้องยึดเกณฑ์ดังกล่าวนั้นในการ “เจาะหา” คนที่เหมาะสมที่สุดมาเป็นตัวอย่าง หลักการเดียวกันนี้สามารถจะนำไปปรับใช้ได้กับการเลือกด้วยวิธีอื่น เช่น snowball sampling technique หรือ respondent-driven technique

แต่ไม่ว่าท่านจะใช้วิธีใดในการเลือกและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ท่านต้องมีคำอธิบายวิธีดำเนินการที่ชัดเจนและเพียงพอ

8.4 เครื่องมือและกระบวนการเก็บข้อมูล – เครื่องมือและกระบวนการเก็บข้อมูลจะเป็นอะไร ขึ้นอยู่กับวิธีการวิจัยที่นักวิจัยเลือกใช้ ถ้าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ แต่ละแนวทางก็มีเครื่องมือและกระบวนการในการเก็บข้อมูลไม่เหมือนกัน สิ่งสำคัญสำหรับข้อนี้คือ นักวิจัยต้องให้ข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับเครื่องมือที่เลือกใช้และกระบวนการดำเนินการเก็บข้อมูล

ถ้าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ นักวิจัยจะระบุเพียงว่า จะเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม เท่านั้น ยังไม่พอ แต่ควรให้รายละเอียดด้วยว่า เป็นการสัมภาษณ์แบบใด แบบทั้งสองฝ่ายเห็นหน้ากัน (face-to-face interview) สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ หรือเป็นการแจกแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกคำตอบเอง (self-administered questionnaire) นอกจากนี้ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสำคัญของแบบสอบถามด้วย ว่าครอบคลุมข้อมูลอะไรบ้าง

ถ้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยมักจะเก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม และมีแนวคำถาม หรือแนวการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือ ถ้าใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมก็มักมีรายการสิ่งที่ต้องสังเกตเป็นแนวทาง ควรระบุด้วยว่า ใครคือผู้ดำเนินการในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีนั้น ๆ

ในกรณีที่จะใช้วิธีและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลหลายอย่าง ควรให้รายละเอียดสำหรับทุกอย่างด้วยเช่นกัน

ไม่ว่าจะใช้วิธีใดในการเก็บข้อมูล ท่านต้องแนบเอกสารเครื่องมือเก็บข้อมูล (เช่น แบบสอบถาม แนวคำถาม แนวการสนทนากลุ่ม ฯลฯ แล้วแต่กรณี) มาพร้อมกับแบบเสนอโครงการฯ ด้วย

8.5 พื้นที่ที่จะศึกษา – ข้อนี้ให้ระบุว่าพื้นที่ที่จะเก็บข้อมูลคือที่ใด จะระบุแบบกว้าง ๆ โดยไม่เจาะจงมากก็ได้ เพื่อให้ทราบว่าเป็นที่เก็บข้อมูลอยู่ที่ไหน ถ้าจะเก็บข้อมูลในหลายพื้นที่ ต้องระบุทุก

พื้นที่ โปรดเข้าใจว่า การระบุแบบกว้างมาก ๆ เช่น “พื้นที่ที่จะศึกษาคือประเทศไทย” มีความหมายเท่ากับไม่ได้ระบุอะไรเลย

ในกรณีนี้เก็บข้อมูลทางออนไลน์ อาจระบุว่าพื้นที่ศึกษาว่า เป็น “พื้นที่ออนไลน์” (Online Space) ก็ได้

ส่วนที่ 3: ประเด็นทางจริยธรรมการวิจัย (ข้อ 9-10 ในแบบเสนอโครงการวิจัยฯ)

จริยธรรมการวิจัยตั้งอยู่บนฐานของหลักสำคัญ 3 ประการ ซึ่งนักวิจัยจะต้องถือปฏิบัติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย หลักการทั้ง 3 นั้นคือ¹

(1) หลักความเคารพในบุคคล ในปฏิบัติการวิจัย การเคารพในบุคคลคือ เคารพในความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ว่าเขาคนนั้นจะเป็นใคร และมีคุณลักษณะส่วนตัวอย่างใด ในการขอความร่วมมือให้เข้าร่วมในการวิจัย ต้องให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่บุคคลเป้าหมายก่อน การตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นความสมัครใจของเขา โดยปราศจากการกดดันหรือชักชวนด้วยอามิส และนักวิจัยต้องเคารพในการตัดสินใจของเขา

(2) หลักผลประโยชน์และการไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ในทางปฏิบัติ ข้อนี้หมายถึงการที่นักวิจัยให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของนักวิจัยมากกว่าข้อมูลที่ตนต้องการ ถ้าการใดจะก่อผลอันไม่พึงประสงค์ต่อผู้เข้าร่วมในการวิจัย แม้จะสามารถให้ข้อมูลที่ดี ก็พึงหลีกเลี่ยง ถ้ามีความเสี่ยงต้องหาทางป้องกัน หรือลดลงให้มากที่สุด โดยไม่ให้กระทบต่อผู้เข้าร่วมในการวิจัย

(3) หลักความยุติธรรม คือ การปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม โดยเฉพาะในกรณีที่ทำการวิจัยกับกลุ่มประชากรที่เปราะบาง นักวิจัยจะต้องปฏิบัติต่อเขาด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ

ในกระบวนการวิจัย อะไรที่มีผลกระทบทางลบต่อหลักสำคัญทั้ง 3 ประการนี้ ถือว่าขัดกับหลักจริยธรรม นักวิจัยต้องหลีกเลี่ยง

ในกระบวนการพิจารณาโครงการวิจัยเพื่อให้การรับรองจริยธรรม คณะกรรมการฯ จะพิจารณาโดยอาศัยข้อมูลที่นักวิจัยให้ไว้ในแบบเสนอโครงการวิจัยฯ พร้อมเอกสารอื่น ๆ เพื่อขอรับการรับรองฯ ว่า มีอะไรเสี่ยงที่จะละเมิดหลักสำคัญทั้ง 3 ประการนี้บ้าง ถ้ามีก็จะแนะนำให้เจ้าของโครงการแก้ไข แล้วส่งเอกสาร เพื่อขอรับการรับรองฯ กลับเข้ามาเพื่อพิจารณาใหม่ นั้นหมายถึงความล่าช้าใน

¹ รายละเอียดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมการวิจัยมีมาก ผู้สนใจสามารถอ่านได้จากบทความหลายเรื่องที่ให้ไว้ในเว็บไซต์ของ IPSR-IRB (คจ.วปส.) ที่ link <https://irb-ipsr.mahidol.ac.th/th/articles.php> (เลือก >> บทความที่เกี่ยวข้อง) หรืออาจศึกษาได้จากแหล่งอื่น เช่น จากบทที่ 14 ใน *ศาสตร์และศิลป์ การวิจัยเชิงคุณภาพ* (ชาย โพธิ์ลีตา, 2562)

กระบวนการรับรองจริยธรรมสำหรับโครงการของนักวิจัยด้วย เพราะเหตุนี้ ข้อมูลที่นักวิจัยให้สำหรับ ข้อ 9 และ ข้อ 10 ต่อไปนี้จึงมีความสำคัญมาก

9. ความเสี่ยง และการจัดการความเสี่ยงอันอาจเกิดแก่ผู้สมัครใจเข้าร่วมในการวิจัย - (ข้อ 9.1-9.2 ในแบบเสนอโครงการวิจัยฯ)

“ความเสี่ยง” (risks) ในที่นี้ หมายรวมเอาสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ทุกอย่าง รวมถึงความเสียหาย (harms) ที่อาจเกิดแก่บุคคล อันเนื่องมาจากการที่เขาเข้าร่วมในการวิจัย ความเสี่ยงดังกล่าวนั้นอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กระบวนการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ แต่ความเสี่ยงจะเป็นเรื่องอะไรและมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลที่นักวิจัยต้องการ และการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ

โดยทั่วไปแล้ว การวิจัยทุกชนิดที่ใช้บุคคลเป็นผู้ให้ข้อมูล ย่อมมี “ความเสี่ยง” คือ มีผลกระทบหรือความเสียหาย อย่างใดอย่างหนึ่งต่อบุคคลผู้ร่วมในการให้ข้อมูล (กลุ่มตัวอย่าง) เสมอ วงการวิจัยทั่วไปถือว่า ไม่มีการวิจัยในคนหรือที่เกี่ยวกับคนเรื่องใดที่ไม่มีความเสี่ยงอะไรเลย ดังนั้นการระบุว่า “การวิจัยนี้ไม่มีความเสี่ยงใด ๆ เนื่องจากไม่มีการทดลองในมนุษย์และสัตว์” จึงไม่ถือว่าถูกต้อง

กล่าวเฉพาะในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยมากแล้วผลกระทบที่มีต่อผู้ร่วมในการวิจัยไม่ใช่เรื่องทางร่างกาย แต่เป็นเรื่องทางจิตใจ ทางสังคม หรือทางเศรษฐกิจ มากกว่า เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล การเสียเวลาทำงาน เสียรายได้ เสียความเป็นส่วนตัว ถูกส่งสัยเพ่งเล็ง หรือถูกตีตรา นอกจากนี้ความเสี่ยง/ผลกระทบ หรือความเสียหายอาจเกิดแก่คนในครอบครัว กลุ่มคน หรือชุมชน ที่ผู้ร่วมในการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งด้วยก็ได้

ข้อมูลที่ต้องการในข้อนี้ ได้แก่ (1) ลักษณะของความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ผู้สมัครใจเข้าร่วมในการวิจัยของท่าน (ตอบคำถามข้อ 9.1) และ (2) แนวทางของท่านในการที่จะจัดการกับความเสี่ยงนั้น (ตอบคำถามข้อ 9.2)

9.1 ในการดำเนินการวิจัยของท่าน บุคคลผู้ร่วมในการวิจัย และ/หรือครอบครัว หน่วยงาน องค์กรของเขา อาจได้รับผลกระทบ หรือเสียประโยชน์อะไรบ้าง – เนื่องจากการวิจัยที่ใช้บุคคลอื่นเป็นผู้ร่วมในการให้ข้อมูลย่อมมีความเสี่ยง ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งเสมอ ดังนั้น คำตอบที่เหมาะสมควรจะเป็นการบอกอย่างตรงไปตรงมาว่า ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น (Potential Risks) แก่ผู้ร่วมในการวิจัยของท่านคืออะไรบ้าง เช่น การเสียเวลา เสียงาน เสียความเป็นส่วนตัว ความเครียด หรือความรู้สึกไม่สบายใจ อื่น ๆ นักวิจัยไม่ต้องกังวลว่า ถ้าบอกว่ามีความเสี่ยงอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วโครงการวิจัยของ

ท่านจะไม่ได้รับการรับรอง คณะกรรมการฯ จะพิจารณาข้อนี้ โดยดูข้อมูลที่ท่านให้ในข้อ 9.2 ประกอบด้วย

9.2 ท่านมีมาตรการอะไรที่จะป้องกัน หรือลดผลกระทบหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นนั้น และ จะคุ้มครองผู้ร่วมในการวิจัยของท่านอย่างไร – ขอให้ระบุโดยมีรายละเอียดที่เพียงพอว่า อะไรคือ มาตรการอันเหมาะสม ที่นักวิจัยจะใช้ป้องกัน หรือลดผลกระทบหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ที่ สัมผัสใจให้ข้อมูลในการวิจัยของท่าน และท่านมีมาตรการอะไรที่จะคุ้มครองผู้ร่วมในการวิจัยของท่าน จากผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นนั้น

10. ท่านมีวิธีการที่จะรักษาความลับของข้อมูลอย่างไร

ความลับของข้อมูล (data confidentiality) ในที่นี้หมายถึงเรื่องราวทุกอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าแก่นักวิจัย หรือที่นักวิจัยบันทึกจากสังเกตพฤติกรรมของเขา ในการวิจัยทั่วไปข้อมูลทุกชนิดที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนถือว่าเป็นความลับของบุคคลนั้น ซึ่งต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมในฐานะเป็นความลับ การเปิดเผยข้อมูลของผู้ร่วมในการวิจัยแก่บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยโดยตรง ถือว่าผิดจริยธรรมการวิจัย

วิธีการที่จะรักษาความลับของข้อมูลคือสิ่งที่คาดหมายในข้อนี้ ดังนั้นนักวิจัยต้องให้รายละเอียดที่เพียงพอเกี่ยวกับเรื่องนี้²

ส่วนที่ 4: รายการเอกสารที่ส่งพร้อมกับแบบเสนอโครงการวิจัยฯ

11) รายการเอกสารที่ส่งให้คณะกรรมการฯ เพื่อประกอบการพิจารณา -- มีเอกสารหลายรายการที่นักวิจัยต้องแนบไปพร้อมกับแบบขอรับการรับรองจริยธรรม เอกสารบางชิ้นอาจไม่เข้าข่ายสำหรับโครงการวิจัยบางโครงการ นักวิจัยสามารถเลือกเฉพาะที่เข้าข่ายสำหรับโครงการของตนได้

ข้อสำคัญ คือ ต้องมีเอกสารประกอบที่ครบถ้วน มิฉะนั้นจะเป็นเหตุให้ต้องชะลอการพิจารณาโครงการไว้ จนกว่านักวิจัยจะส่งเอกสารครบตามที่ต้องการ

² รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการรักษาความลับของข้อมูล สามารถศึกษาได้จาก “บทความที่เกี่ยวข้อง” ใน website ของ IPSR-IRB ที่ link นี้ <https://irb-ipsr.mahidol.ac.th/th/articles.php>